

Svend Larsen, Tomasz Olszewski

Państwowa i Uniwersytecka Biblioteka w Århus (Dania)

Biblioteka 5 (14), 173-184

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PAŃSTWOWA I UNIWERSYTECKA BIBLIOTEKA W ÅRHUS (DANIA)

1. Krótka prezentacja

1.1. Zadania

Państwowa i Uniwersytecka Biblioteka w Århus (Statsbiblioteket - SB) podlega bezpośrednio Ministerstwu Kultury Danii, a jej funkcje dzielone są na funkcje biblioteki narodowej i funkcje biblioteki uniwersyteckiej. Można je zatem podzielić następująco:

Funkcje biblioteki narodowej

- SB jest biblioteką posiadającą status biblioteki egzemplarza obowiązkowego,
- narodowa kolekcja gazet i czasopism,
- centrum wypożyczeń dla bibliotek publicznych oraz małych i średnich bibliotek naukowych i specjalnych,

Funkcje biblioteki uniwersyteckiej

SB jest główną biblioteką Uniwersytetu w Århus. W uzupełnieniu regularnych usług (takich jak wypożyczanie, usługi informacyjne, itp.), SB zajmuje się zakupem książek, czasopism, itd., dla licznych bibliotek zakładowych Uniwersytetu, a także sporządzaniem rekordów bibliograficznych

Badania naukowe

Jak inne duże biblioteki naukowe czy archiwa i muzea, które podlegają Ministerstwu Kultury, Biblioteka jest instytucją naukową. Głównymi kierunkami badawczymi są: media, informacja naukowa, bibliotekoznawstwo oraz badania naukowe oparte na zbiorach narodowych i specjalnych Biblioteki.

1.2. Historia

W roku 1897 parlament duński uchwalił akt prawny umożliwiający powołanie do życia państwowej biblioteki w Århus. Biblioteka została udostępniona szerokiej publiczności w roku 1902 jako ogólna biblioteka naukowa i w zamierzeniu służyć miała użytkownikom z całego kraju. W 1916 ustalono załączenia dotyczące narodowego zbioru czasopism i gazet codziennych mającego od tej pory stanowić integralną część zbiorów biblioteki. Kiedy w roku 1928 założono w Århus uniwersytet, biblioteka stała się jednocześnie biblioteką uniwersytecką. W roku 1987 ustanowiono Narodowe Archiwum Mediów,

które zostało włączone w strukturę SB. Zadaniem Archiwum było i pozostaje do dnia dzisiejszego gromadzenie i konserwacja nagrań audycji radiowych Radia Duńskiego oraz nagrań stacji telewizji duńskich. Dwa lata później zadanie to zostało rozszerzone o włączenie do zbiorów duńskich nagrań dźwiękowych. W 1998 dwie instytucje obsługujące biblioteki publiczne, tj. Centralna Biblioteka Danii d/s Literatury Imigracyjnej oraz Duńska Biblioteka Repozytorowa zostały połączone w jedną państwową i uniwersytecką bibliotekę. Biblioteka mieści się w Ballerup koło Kopenhagi.

1.3 Zbiory

Od początku swojego istnienia SB była biblioteką posiadającą status biblioteki z egzemplarzem obowiązkowym (od 1998 egzemplarz obowiązkowy obejmuje także publikacje audio-wizualne). Zbiory duńskich druków zostały znacznie wzbogacone przez przekazanie bibliotece dziewiętnastowiecznych dubletów z Biblioteki Królewskiej w Kopenhadze. SB już na początku swojego istnienia otrzymała bardzo duże dary (obejmujące przede wszystkim literaturę z zakresu historii, językoznawstwa i literatury pięknej, historii kościoła oraz działalności misyjnej). W przypadku literatury obcojęzycznej, generalnie obejmuje ona wszystkie zakresy tematyczne. Zasoby informacyjne dostępne w formie elektronicznej odgrywają również istotną rolę we współczesnych zbiorach SB. Zbiór literatury dla imigrantów i uchodźców obejmuje publikacje w ponad 100 językach świata. W swoich zbiorach specjalnych Biblioteka posiada również specjalną kolekcję materiałów audiowizualnych, nut, map, starych druków i rękopisów. Archiwum Historii Kobiet jest ogólnopństwowym archiwum gromadzącym i prowadzącym kartotekę wszystkich istotnych dokumentów dotyczących historii kobiet. Z kolei, zbiór gazet i czasopism jest najobszerniejszym zbiorem tego typu w Danii i obejmuje publikacje codzienne wydawane od ok. 1820 roku. Zbiór wycinków prasowych (indeksowanych od 1940 roku) wykorzystywany jest przez użytkowników z całego kraju.

1.4 Dostęp

Elektroniczny system informacji jest dla użytkowników Biblioteki pierwszym kontaktem z informacją na temat materiałów drukowanych oraz stwarza możliwość dostępu do szybko powiększających się zasobów i usług elektronicznych (czasopisma elektroniczne, portale tematyczne, itp.) Retrokonwersja około 800.000 kart katalogowych umożliwiła wprowadzenie do katalogu komputerowego tytułów książek, czasopism i nut, które Biblioteka nabyła po roku 1902. SB była jedną z pierwszych duńskich bibliotek, które zastosowały technologię komputerową - katalog komputerowy udostępniono

użytkownikom już w 1982. Komputerowy system biblioteczny poddawano systematycznej modernizacji we współpracy z duńską firmą komputerową. Ostatnio, system ten został zastąpiony nowym zintegrowanym amerykańskim systemem bibliotecznym Horizon, którego dostarczeniem zajął się niemiecki pośrednik.

1.5 Konserwacja zbiorów

Konserwacja materiału bibliotecznego jest jednym z zadań wpisanych w status biblioteki narodowej. Obowiązkiem Biblioteki jest konserwacja duńskich zbiorów czasopiśmienniczych oraz materiałów audiowizualnych (duńskie nagrania dźwiękowe i oraz produkcje radiowe i telewizyjne). Biblioteka dokonuje mikrofilmowania czasopism i jest partnerem w ogólnoskandynawskim programie digitalizacji mikrofilmów. Digitalizacja materiałów bibliotecznych jest także sposobem ich konserwacji, a ponadto umożliwia znacznie łatwiejszy dostęp do materiałów audio-wizualnych. W ramach konserwacji, wszystkie duńskie publikacje (monografie i czasopisma) poddawane są oprawie. Oprawa materiałów w językach obcych została niestety wstrzymana z powodów finansowych.

1.6. Budynek Biblioteki

Przez wiele lat Biblioteka mieściła się w centrum miasta w budynku, który obecnie mieści Archiwum Narodowe. W roku 1963 przeniesiono Bibliotekę do obecnego gmachu w parku uniwersyteckim. Dziś Biblioteka sąsiaduje z głównym budynkiem Auli Uniwersytetu. Oba budynki są jednorodnie stylistycznie i zostały zaprojektowane przez tego samego architekta C.F.Møllera w ramach projektu zespołu budynków uniwersyteckich. Charakterystycznym elementem architektonicznym jest 45 metrowa wieża magazynu biblioteki (*book tower*) mieszcząca 17 pięter magazynowych. Po obu stronach „*book tower*” znajdują się dwa, ustawione równolegle dwupiętrowe budynki połączone skrzydłami. Pod parkiem przed gmachem Biblioteki, w podziemiach umieszczono dwa kolejne pomieszczenia magazynowe (pierwszy w 1976, drugi w 1984). Wszystkie budynki poddano renowacji w latach 1993-96. Celem renowacji było poprawienie rozplanowania pomieszczeń oraz nadanie budynkom bardziej nowoczesnego wyglądu. Przebudowie przyświecały następujące hasła: otwartość, światło i przestrzeń. Wydział medyczny Biblioteki usytuowany jest przy Centrum Kształcenia Medycznego w budynku odremontowanego szpitala w parku uniwersyteckim.

Należy mieć świadomość, że przy tempie powiększania się zbiorów Biblioteki wynoszącym ok. 800 metrów bieżących rocznie, potrzeba stałego zwiększania pomieszczeń magazynowych i sal, w których udostępnia się

zbiory jest paląca. Aktualnie planuje się wzniesienie nowego budynku magazynowego i biurowego na peryferiach miasta.

2. Aktualna sytuacja

2.1. Miejsce biblioteki w systemie bibliotecznym kraju i finansowanie

Aby prawidłowo ocenić obecną sytuację Statsbiblioteket należy wpiern zapoznać się z pewnymi informacjami dotyczącymi zasad umiejscowienia i finansowania tej instytucji. Wszystkie duńskie biblioteki uniwersyteckie finansowane są przez państwo, albo bezpośrednio poprzez przyznane fundusze wysokość których zatwierdzana jest przez parlament, albo pośrednio, za sprawą finansowania przez instytucję nadrzędną (uniwersytety), z których wszystkie są również państwowe. Dochód inny niż ten pochodzący z funduszy uzyskanych z podatków jest stosunkowo niewielki. Zyski z usług opartych na pobieraniu opłat nie odgrywają większej roli w budżecie Biblioteki, a dodatkowa mobilizacja kapitału wykorzystywana jest jedynie przy specjalnych okazjach (publikacje, wystawy). Uniwersytet kopenhaski i uniwersytet w Århus finansują swoje biblioteki wydziałowe, ale nie są źródłem funduszy dla swoich głównych bibliotek. W Kopenhadze głównymi bibliotekami są Biblioteka Królewska oraz Narodowa Biblioteka Naukowa i Medyczna. W Århus funkcję tę spełnia Biblioteka Państwowa i Uniwersytecka. Wszystkie te trzy biblioteki finansowane są z funduszy Ministerstwa Kultury. Pozostałe biblioteki uniwersyteckie Danii podlegają uniwersytetom i finansowane są z funduszy swoich uniwersytetów. Budżet roczny bibliotek obliczany jest na podstawie prostego mechanizmu wykorzystywanego przez ministerstwo: dla każdego uniwersytetu suma funduszy przyznanych na edukację (włączywszy w to studia doktoranckie i kształcenie w ramach tzw. „uniwersytetu otwartego”) mnożona jest przez tzw. „zmienną biblioteczną”, a suma zatwierdzona na badania naukowe mnożona jest przez kolejną „zmienną biblioteczną”. Do sumy końcowej wygenerowanej w ten sposób dodawana jest kwota dodatkowa obliczona na podstawie pomnożenia ilości wypożyczeń przez trzecią „zmienną”. Wreszcie do całości dodawana jest kwota „podstawowej dotacji finansowej”, wysokość której jest odzwierciedleniem pozycji i sytuacji danej biblioteki (którą określa, np. istnienie innych alternatywnych bibliotek na tym samym obszarze, specjalne obligacje i obowiązki biblioteki, itp.). Suma wygenerowana w ten sposób jest co prawda częścią teoretycznej dotacji finansowej jaką uniwersytet może przeznaczyć na swoją bibliotekę, ale ten wcale nie jest prawnie zobligowany do przeznaczenia jej wyłącznie na potrzeby biblioteki. Powyższy mechanizm budżetowy wyko-

rzystywany jest przez Ministerstwo Kultury przy przyznawaniu funduszy Bibliotece Królewskiej oraz Państwowej i Uniwersyteckiej Bibliotece w Århus podczas analizy budżetowej. Oblicza się standardowy budżet na funkcjonowanie biblioteki, a następnie porównuje się go z aktualnymi budżetami, a wyniki tej analizy wykorzystywane są dla wniesienia ewentualnych poprawek czy uzupełnień. Główną jednak zasadą, jaką kieruje się ministerstwo pozostaje „zarządzanie kontraktowe”.

2.2. Zarządzanie kontraktowe

Zarządzanie kontraktowe jest częścią złożonego zjawiska znanego w większości krajów Europy Zachodniej jako „modernizacja sektora publicznego”. Celem tych procesów modernizacyjnych jest doprowadzenie do bardziej efektywnego wykorzystania zasobów, wyższej wydajności pracy i usprawnienia jakości usług. Zarządzanie kontraktowe jest sposobem na osiągnięcie tych zamierzonych celów poprzez skoncentrowanie się na wynikach przy jednoczesnym wzroście autonomii w zarządzaniu. Kontrakt jest zatem umową pomiędzy instytucją go podpisującą a ministerstwem któremu podlega. Kontrakt nie jest prawnie wiążący. Ustala natomiast cele jakie dana instytucja ma osiągnąć i określa warunki ekonomiczne na okres trwania kontraktu (zwykle cztery lata). W Danii pierwsze kontrakty zaczęły obowiązywać od 1992. Statsbiblioteket otrzymała swój pierwszy czteroletni kontrakt w 1993, a później następny w latach 1997-2000. Ministerstwo Kultury chce wprowadzić pewne standardy do podpisywanych kontraktów, częściowo po to, aby umożliwić porównanie wyników poszczególnych bibliotek (stworzenie punktu odniesienia, kryteriów). W wyniku powyższego SB uzyskała następny kontrakt tylko na rok 2001, a aktualnie negocjuje nowy kontrakt na lata 2002-2005, który byłby równoległy z kontraktem dla Biblioteki Królewskiej w Kopenhadze. Zarys wstępnych ustaleń nowego kontraktu określi bieżącą sytuację i wyzwania, jakie stoją przed biblioteką.

2.3. Kontrakt na rok 2002-2005

Szybki rozwój informacji i towarzyszących jej technik informacyjnych, internalizacja edukacji i badań naukowych oraz rynku w informacji i mediach doprowadziły do zmiany oczekiwań użytkowników wobec bibliotek i usług jakie powinny one w nowej sytuacji zapewnić. Jednocześnie, postęp technologiczny dał bibliotekom możliwość szybszego i łatwiejszego umożliwienia dostępu do informacji różnego typu. Wszystko to pociąga za sobą olbrzymie zmiany w sposobie funkcjonowania bibliotek. Biblioteki zaczęły konkurować na rynku z firmami zajmującymi się dostarczaniem informacji. Biblioteki jednakże mają wiele do zaoferowania - podstawą kompetencji w bibliotekach

jest bowiem jakościowa selekcja i sortowanie dostępnego materiału informacyjnego, co stało się teraz, w sytuacji wzrastającej podaży informacji, bardziej istotne niż kiedykolwiek. Również sprawa tworzenia przejrzystego dostępu do informacji (organizacyjnie, technicznie i ekonomicznie) pozostaje nadal bieżącym zadaniem do wypełnienia przez biblioteki. Problem polega na tym, że biblioteki muszą rozwinąć i usprawnić nowe usługi nie zapominając jednocześnie, że ich tradycyjna rola i odpowiedzialność wcale nie uległy zmianie a, dodatkowo, ceny usług za dostarczenie informacji wzrastają.

Kierownictwo SB jest jednak przekonane, że taka transformacja w bibliotekach jest możliwa i że mogą one nadal skutecznie i efektywnie spełniać swoją rolę pozostając wartościowym elementem struktury uniwersyteckiej i źródłem informacji dla użytkowników. Jasno wyrażoną misją biblioteki jest zatem istnienie jej jako centrum informacji o zasobach - fizycznych i wirtualnych w sieci - zajmującym się jednocześnie dystrybucją informacji oraz przechowaniem i konserwacją dorobku kulturowego narodu na wysokim poziomie profesjonalnym oraz w ścisłej współpracy z użytkownikami. Odpowiednia strategia która wprowadziła by tę misję w życie obejmuje trzy elementy:

- Wzmożenie dystrybucji informacji poprzez Internet. Zasoby informacji elektronicznej oraz usługi sieciowe i procedury oparte na technologii elektronicznej powinny być preferowane wszędzie tam, gdzie zastosowanie ich jest możliwe.
- Zwiększona indywidualizacja usług. Dzisiejszy zakres usług jest standardem dla wszystkich użytkowników i to oni muszą zwrócić się o pomoc do biblioteki. Nowe technologie umożliwiają jednak dopasowanie zakresu usług do indywidualnych potrzeb użytkowników i kontaktowanie się biblioteki z nimi, a nie odwrotnie.
- Wzmoczony wysiłek mający na celu gromadzenie i zabezpieczenie materiałów audio-wizualnych i cyfrowych (nie drukowanych), które są częścią narodowej spuścizny kultury, w formie cyfrowej (dygitalizowanej)

Inicjatywy

W kontrakcie (będącym jeszcze w fazie wstępnego opracowania) powyższe elementy przełożone są na poszczególne inicjatywy, z których najważniejszymi są:

1. Przebudowanie internetowej strony domowej SB. Obecna konstrukcja strony domowej Biblioteki zostanie zmieniona i zaprojektowana na nowo. Dla poszczególnych wybranych portali tematycznych (np. ekono-

- mia czy historia) zostaną opracowane nowe strony, jako pierwszy krok w kierunku dostosowania ich do indywidualnych potrzeb użytkowników.
2. Rozwój systemu autoryzacji. Aby zarządzać dostępem do zasobów elektronicznych (czasopisma elektroniczne) zachowując ograniczenia nałożone przez umowy licencyjne, konieczne jest wprowadzenie systemu autoryzacyjnego. Jest to również warunek wstępny przy przystosowaniu systemu usług do indywidualnych potrzeb użytkownika i organizację nowoczesnego systemu przekazywania opłat za usługi płatne. System ten będzie dalej rozwijany w 2002 przez SB występującej jako koordynator szerszego projektu przy udziale dziesięciu innych dużych bibliotek jako partnerów.
  3. Czasopisma elektroniczne. Trwają prace nad opracowaniem nowego graficznego interfejsu użytkownika ułatwiającego dostęp do czasopism elektronicznych. Większe wykorzystanie czasopism elektronicznych pozwoli ograniczyć mało wygodną obsługę, przy zamkniętych magazynach i braku otwartego dostępu do zbiorów, użytkowania czasopism drukowanych).
  4. Usprawnienie procedury wypożyczeń. Wszystkie formularze drukowane zastąpione zostaną formą elektroniczną a wszelkie procedury związane z wypożyczaniem materiału bibliotecznego będą w 2002 odbywały się wyłącznie elektronicznie. Pozwoli to na uwolnienie znacznych sił i przerwienie ich do pracy w nowych usługach.
  5. Współpraca. Bliższy kontakt z wydziałami uniwersyteckimi tak, aby jeszcze bardziej zintegrować usługi biblioteczne z kierunkami edukacyjnymi uniwersytetu. Jednym ze sposobów osiągnięcia tego celu jest stworzenie portali tematycznych. Będzie to zadanie dla specjalistów dziedzinowych.
  6. Kupno. Utrzymanie kupna nowych pozycji na ustalonym minimalnym poziomie zakupu książek obcych (w 2002 - 11.000). Monografie są nadal istotnym elementem w pracy badawczej i nauczaniu w wielu dziedzinach nauki, Biblioteka zobowiązuje się do zakupu minimalnej określonej ilości książek.
  7. Konserwacja. Gromadzenie i konserwacja narodowej spuścizny przechowywanej w formie cyfrowej. Wraz z drugą biblioteką narodową kraju, tj. Królewską Biblioteką w Kopenhadze, SB zaangażowana jest w program archiwizujący zbiory w Internecie. Celem projektu jest zabezpieczenie części duńskiego dziedzictwa kulturowego i udostępnienie

- zbiorów w Internecie. Projekt rozpoczęto w 2001, aby zdobyć praktyczne doświadczenie w jego realizacji.
8. Gromadzenie, rejestracja i konserwacja muzyki duńskiej w formie cyfrowej w celu umożliwienia lepszego dostępu do zbiorów poprzez Internet. Biblioteka jest właśnie w fazie organizacyjnej projektu zakładającego szeroką współpracę producentów, wykonawców i autorów.
  9. Poszerzenie platformy dostawców. Znalezienie wielu dostawców rekordów bibliograficznych dla części egzemplarza obowiązkowego. We współpracy z Biblioteką Królewską, SB przeprowadza aktualnie sondaż czy dane katalogowe dla materiału, który obejmuje egzemplarz obowiązkowy mogłyby być kupowane od dostawcy prywatnego. Pozwoliłoby to zaoszczędzić związane z zadaniem koszty.
  10. Jako centrum wypożyczeń międzybibliotecznych obsługujące duńskie biblioteki publiczne, Biblioteka zwiększy zakupy nagrań muzycznych (na dyskach kompaktowych) oraz zapisów na taśmach wideo. Jest to konsekwencją wprowadzonej nowej ustawy bibliotecznej zatwierdzonej przez parlament w roku 2000, która zobowiązuje biblioteki do udostępniania materiałów na różnych nośnikach (nie tylko materiału drukowanego).
  11. Jako centralna biblioteka gromadząca literaturę imigracyjną, SB zaangażuje w większym stopniu nowe technologie informacyjne dla ułatwienia usług świadczonych społecznościom mniejszości narodowych w Danii. Przeprowadzone badania wskazują, że biblioteki, a szczególnie usługi oparte na dostępie internetowym, są szczególnie poszukiwane i cenione przez imigrantów, a dostęp do takich usług byłby istotnym czynnikiem integracyjnym. Celem jest stworzenie portali tematycznych dla grup emigracyjnych w Danii.
  12. Digitalizacja materiału bibliotecznego. Obecnie stało się możliwe ucyfrowienie dużej ilości dokumentów należących do zbiorów bibliotecznych. Jednakże, jak można sądzić po reakcji ze strony użytkowników, aktualnie największe zapotrzebowanie jest raczej na bieżącą informację dostępną w Internecie niż na dostęp do materiałów archiwalnych czy historycznych. Zatem w strategii Biblioteki zamiana formatu zapisu na cyfrowy postrzegana jest więc raczej jako forma konserwacji i zabezpieczenia zbiorów. Częścią powyższego jest praca nad stworzeniem wirtualnego magazynu czy repozytorium, tzw. *digital book tower*. Budynek magazynu SB, tzw. „*book tower*”, jest charakterystycznym i dobrze znanym elementem panoramy miasta. Teraz powstaje

jego wirtualny odpowiednik (prace nad projektem rozpoczęto w 2001 przy pomocy sponsora, jakim jest amerykańska firma komputerowa). Materiał przechowywany w formacie cyfrowym obejmować będzie zbiory, których gromadzenie jest obowiązkiem Biblioteki, tj. nagrania muzyczne i wideo, nagrania audycji radiowych i telewizyjnych.

13. Rozbudowa biblioteki mająca na celu uczynienie z niej przyjaznego miejsca pracy z materiałem informującym i dokumentacyjnym, zarówno indywidualnej jak i w grupie, miejsca inspirującego. Nawet jeśli technologia informacyjna zwiększa możliwości samoobsługi poprzez usługi sieciowe, nadal jeszcze istnieje wyraźna potrzeba istnienia biblioteki jako miejsca fizycznego, budynku. SB odwiedza ok. 500.000 użytkowników rocznie i zwiększenie miejsc w których mogą korzystać z usług bibliotecznych jest rzeczą absolutnie konieczną. Aby rozszerzyć te możliwości w głównym budynku Biblioteki, niektóre z wewnętrznych funkcji należy przenieść do innego gmachu. Nowy budynek biblioteczny mieszczący pomieszczenia biurowe i magazyny został już zaprojektowany. Finansowanie jego budowy jest właśnie negocjowane z Ministerstwem Kultury.

Problemy i wyzwania

Finanse stanowią problem z dwóch przyczyn: usługi oparte na technice cyfrowej wcale nie zastępują tradycyjnych usług bibliotek, które nadal przecież pozostają równie istotne. Oznacza to, że nie można finansować rozwoju bibliotecznego systemu informacji elektronicznej redukując jednocześnie zakres tradycyjnych usług. W wielu dziedzinach nauki monografie czy czasopisma w formie drukowanej są równie ważne jak do tej pory, a studenci i inni użytkownicy nadal przychodzą do bibliotek, aby korzystać z jej czytelni. Sytuacja ta jeszcze się pogarsza z powodu tendencji wzrostowych w cenach publikacji (zarówno drukowanych jak i w dostępie online), i to w tempie znacznie szybszym niż tempo korekt i dostosowań budżetowych. Jest to wielki problem, choć prawdę mówiąc duńskie biblioteki uniwersyteckie są prawdopodobnie w lepszej sytuacji niż wiele podobnych instytucji za granicą. Do tej pory oficjalne organy decyzyjne ustalające finansowanie bibliotek (tj. uniwersytety i duńskie ministerstwo kultury) właściwie rozpoznały ten problem i przeznaczyły dodatkowe fundusze na utrzymanie możliwego do zaakceptowania poziomu usług informacyjnych świadczonych przez biblioteki uniwersytetom. Jednakże w ostatnich dniach (listopad 2001) w Danii w wyniku nowych wyborów nastąpiła zmiana rządu i nie bardzo jeszcze wiadomo, jaki będzie stosunek nowych władz państwowych do wspomnianych zagad-

nień. Niektóre z dodatkowych wydatków na czasopisma elektroniczne były do tej pory opłacane z funduszy programu DEF (Elektroniczna Biblioteka Naukowa). Projekt ten powstał w wyniku wspólnych wysiłków ministerstwa kultury, ministerstwa nauki oraz ministerstwa edukacji narodowej. Wstępne prace nad projektem miały miejsce już w 1996-97, a gdy zatwierdzony został budżet narodowy na rok 1998, DEF został zainicjowany z budżetem obejmującym 200 milionów koron duńskich przeznaczonych na rozdysponowanie w latach 1998-2002. Głównym celem programu jest poprawienie poziomu usług bibliotecznych oferowanych pracownikom naukowym, studentom i przedsiębiorstwom (por. <http://www.deflink.dk>). Fundusz DEF sfinansował wprowadzenie nowego zintegrowanego komputerowego systemu bibliotecznego w Państwowej i Uniwersyteckiej Bibliotece w Århus i w innych bibliotekach oraz dostarczył dodatkowych funduszy na sfinansowanie umów licencyjnych dotyczących czasopism elektronicznych. Nie wiadomo jeszcze jakie będą przyszłe losy projektu po wygaśnięciu terminu jego pierwszego okresu, tj. już za rok. Wiadomo jednak na pewno, że biblioteki nie mogą spodziewać się dalszej pomocy finansowej na obecnym poziomie. Biblioteki będą zmuszone teraz finansować nowe usługi z „własnych” funduszy. W Statsbiblioteket zaczynamy już przymierzać się nowej sytuacji. Rozpoczęliśmy od przewartościowania pewnych priorytetów, w rezultacie czego podjęliśmy decyzję o położeniu jeszcze większego nacisku na rozwój informacji elektronicznej i usługi sieciowe, a mniej na usługi tradycyjne. Jedną z oznak powyższego jest np. decyzja o planowanym zmniejszeniu godzin otwarcia biblioteki w przyszłym roku oraz o obniżeniu poziomu usług przy wypożyczeniach (np. wydłużenie czasu transportu zamówionego materiału z magazynu). Planuje się także inne inicjatywy, których zadaniem będzie zabezpieczenie koniecznych funduszy na rozwój biblioteki „wirtualnej”. Zdecydowano już o całkowitym zlikwidowaniu papierowych rewersów i formularzy zamówień i przejściu na system elektronicznych zamówień, co nastąpi już w najbliższych miesiącach. To posunięcie pozwoli na uwolnienie pięciu pełnych etatów lub zaoszczędzenie 1,5 miliona koron. Jednakże, aby to wprowadzić Biblioteka została zmuszona do zatrudnienia nowych pracowników, specjalistów od nowych technologii informacyjnych. Jesteśmy też w przededniu stawienia czoła największemu wyzwaniu, jakie zarysowuje się przed nami, mianowicie potrzebę opanowania i przyswojenia nowych kompetencji w bibliotece.

Pisanie o nowych kompetencjach w bibliotece brzmi już niemal jak komunał. Czytamy o tym przecież w każdym fachowym czasopiśmie biblio-

tekarskim i słyszymy często podczas konferencji. Co wydaje się jednak najpotrzebniejsze, to kombinacja kwalifikacji zawodowych, technicznych i opanowanie nowych technik informacyjnych, nie zapominając jednocześnie o umiejętnościach społecznych i organizacyjnych (komunikacja interpersonalna, umiejętność pracy w zespole, itp.) Myślę, że nie ma chyba potrzeby rozszerzać tego tematu. Podobną sytuację obserwujemy niemal wszędzie. Oczywiście, odpowiednie działania zależą wiele od przeznaczonych na ten cel funduszy, ale to nie wszystko. Równie istotną sprawą jest sprawa umiejętnego zarządzania tą zmianą. W ciągu ostatnich czterech lat na przykład, SB podwoiła wydatki na nowe technologie informacyjne (pracownicy i sprzęt) z 9 milionów koron do 18 milionów koron w roku 2001. Aby tego dokonać zmuszeni byliśmy pozostawić nieobsadzonymi kilka wyższych stanowisk, choć były na nie wakaty. Spowodowało to wzrost napięć w bibliotece, napięć pomiędzy starymi pracownikami a nowymi, pomiędzy specjalistami zatrudnionymi w informacji a „bibliotekarzami”. Jak dotąd napięcia te na szczęście nie okazały się destrukcyjne, ale jeśli będą się utrzymywać, tak stać się może. W związku z tym, palącym problemem do rozwiązania jest dla kierownictwa biblioteki zmniejszenie tarć wewnątrz biblioteki i jako jeden ze środków do osiągnięcia powyższego planuje się przeformułowanie strategii biblioteki tak, by obejmowała ona jak największą część pracowników.

Pod kilkoma względami, nowe regulacje dotyczące instytucji publicznych w Danii ułatwiają zmiany organizacyjne. Jako zarządzający biblioteką mamy do dyspozycji zarówno marchewkę jak i kij. Nowy system publicznych wynagrodzeń, który kładzie większy nacisk na jakość i wydajność, a mniej na staż pracy pracownika a nawet hierarchię stanowisk, umożliwia obecnie ustalanie wynagrodzeń na takim poziomie jaki jest wymagany przy zatrudnianiu nowych pracowników posiadających potrzebne kompetencje. Wszystko to jednak jest raczej kosztowne i wydaje się oczywiste, że biblioteka nie jest w stanie zdobyć pracowników z wymaganymi kompetencjami wyłącznie zatrudniając nowych specjalistów. Musimy budować przede wszystkim na tym co już posiadamy, w oparciu o istniejącą grupę pracowników i przekazać im i oczekiwać od nich nowych kompetencji. Jest to wielkie wyzwanie, nie tylko zresztą dla dyrekcji biblioteki, i w związku z tym następny ruch jaki musi wykonać SB to program udoskonalenia kadry kierowniczej. Kierownicy na każdym poziomie zarządzania, muszą lepiej sobie dawać radę w motywowaniu podległych sobie pracowników w podejmowaniu nowych ról i wspomagać ich w wykorzystywaniu nowych technologii tak aby udoskonalili świadczone usługi i zredukować koszty. Wiele procedur bibliotecznych

znajduje się aktualnie w stanie ciągłych i dynamicznych zmian i zmuszeni jesteśmy do pomijania tego, co do tej pory uważane było za pewne stałe prawdy zawodowe. Nie ma jednak jednoznacznego przepisu, który doprowadziłby nas do sukcesu. Zmuszeni jesteśmy do wypróbowywania i sprawdzania nowych pomysłów, do znajdowania nowych rozwiązań. W tym procesie możemy uczyć się nawzajem od siebie i to właśnie jest, jak sądzę, najistotniejszym składnikiem obecnej międzynarodowej współpracy bibliotek.

tłum. Tomasz Olszewski

Andrzej Jazdon: Theatrical Collection

In 2000, Poznan University Library purchased a collection of theatricalities previously owned by the actor, producer and director of a theatre Marian Lenk. The collection includes 116 plays written by Polish and foreign authors that were staged throughout Poland between 1905-39. Those directed by Leon Schiller are particularly valuable. The collection forms an interesting contribution to the history of (the) theatre in Poland.

Jacek Wojciechowski: Some remarks on the typology of libraries

The paper considers the current typology of libraries aiming at its more detailed classification and a description of its most essential changes that determine a placement of a given type of a library in a modern structure of libraries. The author takes for granted the fact that, despite the enormous development in information technology, the shape of a library will be still conditioned by its book collections in the near foreseeable future. Four types of libraries are focused on: research and academic, pedagogical, school, and public libraries. The author points at the similarities in their function within the society and their dependences on their founders. The status of pedagogical libraries for which the only way to survive is to develop a closer links with school libraries, still remains the most vague.

Alicja Spaleniak: Circulation of the library holdings at Poznan University Library in the years 1919-2001

The article presents the circulation of the holdings of Poznan University Library from the historical perspective. It shows the regulations currently in force as well as the tendencies, and sums up the statistics. Realignment of the organization of the circulation at the library adjusted to automation and relocation of the reference material of the years 1998-2001 is described and evaluated.

Małgorzata Praczyk-Jędrzejczak: Cataloguing electronic documents. Polish standards

The author presents basic principles in creating bibliographical descriptions for electronic documents. Particular fields of a bibliographical record are presented in reference to USMARC format with Polish Standard PN-N-01152 *Opis bibl. Dok. elektr.* (Bibliographical description. Electronic document,) as the base for further work. Solutions implemented by other research libraries in Poland are also presented. Fields of permanent and flexible changeability are characterized with special emphasis on the use of field 856 (Electronic Location and Access).

Małgorzata Praczyk-Jędrzejczak: Dublin Core - modern format for metadata description

The author discusses metadata with their description based on the Dublin Core format in particular. The first part of the paper explains the substance of metadata for better clarity. The explanation of the structure of the format and particular elements of Dublin Core follows.

Svend Larsen: The State and University Library, Arhus, Denmark

The paper gives a short presentation of the library, its tasks, history, and collections. Present situation is focused on with a special emphasis on the current institutional setting and funding, and the so-called contract management. The strategy, which shall implement the mission of the contract for 2002-05 signed with the Ministry of Culture, is presented and the elements that translate it into a number of initiatives are given special attention. A short presentation of problems and challenges facing the library conclude the article.

Hanna Wesółowska-Mis: Implementation of the Horizon ILS Periodical Module into the library system of Poznan University Library

The article discusses the problems of the implementation process of the Horizon ILS into the system of Poznan University Library, the current state of affairs in acquisition policy of the Library, and the sources of new acquisitions. The structure of the Periodical Department after the implementation of the Horizon system is presented. Preparatory procedures in the new working conditions are discussed, i.e. instruction, training, and implementation. Evaluation of the new working procedures, including the new division of work in the Acquisition Section and the Library Preparation Section is presented. Statistics in the database of periodicals is presented and plans for the near future described.